

Binnen de vaste commissie voor Economische Zaken hebben de onderstaande fracties de behoefte vragen en opmerkingen voor te leggen aan de Minister van Economische Zaken inzake de brief van de Minister van Economische Zaken «Gaswinning Groningen en meerjarenprogramma NCG» (Kamerstuk 33 529, nr. 212).

De voorzitter van de commissie,
Vermeij

Adjunct-griffier van de commissie,
Thomassen

Inhoudsopgave	blz.
I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties	2
Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie	2
Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie	4
Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie	5
Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie	10
Vragen en opmerkingen van de leden van de PVV-fractie	14
Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie	16
Vragen en opmerkingen van de leden van de ChristenUnie-fractie	17
Vragen en opmerkingen van de leden van de GroenLinks-fractie	20
Vragen en opmerkingen van de leden van de Partij voor de Dieren	22
II Antwoord / Reactie van de Minister	24
III Volledige agenda	24

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van het gaswinningsbesluit van het kabinet dat de voorlopige voorziening, die de Raad van State heeft getroffen in november vorig jaar, in standhoudt. Zij hebben de afgelopen weken zich uitgebreid nader laten informeren over de gaswinning in Groningen en alle daarmee samenhangende zaken, zoals de versteviging van woningen. Deze leden willen – zoals zij eerder ook deden – graag benadrukken dat het voor hen cruciaal is dat de veiligheid voor bewoners centraal staat, en ook dat de besluitvorming zorgvuldig en op basis van feiten gebeurt.

Afgelopen jaar is de conversiecapaciteit om hoogcalorisch gas om te zetten naar de kwaliteit van laagcalorisch gas maar beperkt gebruikt. Bij een grotere inzet van de conversiecapaciteit zou er minder winning nodig zijn geweest uit het Groningerveld, maar waren er mogelijk meer fluctuaties in het winningspatroon geweest met risico's van dien voor de seismiciteit. Kan de Minister nader ingaan op zijn afwegingen tussen de inzet van conversiecapaciteit en het risico van fluctuaties in de winning? Van welke scenario's en temperaturen gaat hij daarbij uit?

De leden van de VVD-fractie achten het van groot belang dat alle partijen rondom de gaswinning werken aan het herstel van vertrouwen van de inwoners van het gebied. Het nakomen van afspraken en het spoedig oppakken van schade herstel zijn zaken die daarbij cruciaal zijn. Zij constateren dat er vooruitgang is op dat gebied, maar dat er ook nog altijd zaken spelen waarbij er kritiek wordt geuit richting de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) zoals over de schade-afhandeling in het algemeen, over bodemdalingsschade etc. Er lijkt daarmee een discrepantie te zijn tussen wat de NAM zegt en wat bewoners en andere belanghebbenden melden, onder andere over voortdurende onenigheid over schadeafhandelingen. Waarom verschilt de lezing van de NAM van die van een deel van de belanghebbenden? Werkt volgens de Minister de NAM voldoende aan het herstel van vertrouwen? Welke rol speelt de Minister hierin?

De leden van de VVD-fractie begrijpen dat we nog veel precieze effecten van de gaswinning en de bevingproblematiek niet kennen. Verder is er bij sommige betrokkenen twijfel over de kwaliteit van het onderzoek, mede doordat de NAM hierin als producent zelf een belangrijke rol inneemt. Kan de Minister nader op deze kritiek ingaan? Is er sprake van

peer-review van de onderzoeken van de NAM en andere onderzoeken die gebruikt worden bij de besluitvorming omtrent het gasbesluit? In relatie hiertoe hebben de leden van de VVD-fractie kennisgenomen van pleidooien om meer gebruik te maken van de wetenschap inzake de modellen en kaarten over de gaswinning, de ondergrond, de seismiteit, grondversnellingen etcetera. Dat zou de onafhankelijkheid van het onderzoek ten goede kunnen komen en ook kunnen leiden tot meer kennisontwikkeling. Dat zou kunnen door het instellen van een onafhankelijke onderzoeksinstelling/kenniscentrum, dat bijvoorbeeld ook een virtuele vorm kan aannemen en kan worden samengesteld uit deskundigen van (Nederlandse) universiteiten en kennisinstellingen. Hoe kijkt de Minister hier tegenaan? Is hij bereid om tot een dergelijke onafhankelijke instelling te komen voor zowel het verzamelen van de meetgegevens als de verdere analyse hiervan? Graag een toelichting.

Werken de verschillende betrokken onderzoeks- en kennisinstellingen op dit moment voldoende samen volgens de Minister?

Zijn alle meetgegevens inzake bevingen, grondversnellingen etcetera die openbaar kunnen zijn, ook daadwerkelijk zo spoedig mogelijk en volledig transparant openbaar beschikbaar komen?

Er is veel discussie over het optreden van bodemdaling als gevolg van gaswinning en in welke mate hierdoor schades ontstaan. Volgens de NAM spelen hierbij factoren mee waarop zij geen invloed hebben. Eigenaren van woningen die verzakkingsschade hebben wordt om die reden vaak schadevergoeding geweigerd. Hoe staat de Minister in deze discussie en naar welke oplossing streeft hij voor eigenaren van woningen die last hebben van verzakkingsschade? Welke rol hebben de waterschappen hierin?

De leden van de VVD-fractie horen dat huizen op kleigrond aan de waterkant het meest gevoelig zijn voor schades, aangezien daar de grondversnelling hoger is dan elders. Deze leden vragen de Minister of deze en andere specifieke plaatselijke omstandigheden naar zijn mening voldoende worden meegenomen in de systematiek van het opstellen van meetpunten en het ontwikkelen van modellen en contourenkaarten? Oftewel, is de huidige aanpak verfijnd genoeg? In hoeverre zou een onafhankelijke onderzoeksinstelling, zoals hierboven genoemd, in dergelijke vraagstukken een toegevoegde waarde kunnen hebben?

De leden van de VVD-fractie horen veel kritiek op de vaststelling van de contourenkaarten en de verwerking en vergoeding van schademeldingen buiten de contouren. In hoeverre vindt de Minister de aanpak met contourenkaarten geschikt? Deelt de Minister de mening dat schade als gevolg van de gaswinning gewoon moet worden vergoed, of die nu binnen of buiten een specifieke contour optreedt? Welke andere opties ziet hij? In hoeverre is de Minister van mening dat door dit soort discussies de sfeer rondom schadeherstel verslechteren, zoals door sommige belanghebbenden wordt beweerd?

De afgelopen periode zijn er meerdere winningsbesluiten genomen. De leden van de VVD-fractie waarderen de zorgvuldige besluitvorming van de Minister. De aanstelling van de Nationaal Coördinator Groningen (NCG) zal moeten gaan zorgen voor meer samenhang tussen de verschillende regelingen voor bewoners en ondernemers. Afschaffen van de waardevermeerderingsregeling is onderdeel van het besluit om te kiezen voor een andere opzet van herstel van schade. Deze leden zijn kritisch op dit besluit. De korte tijdstermijn waarmee de regeling is opengesteld en waarin de regeling wordt gesloten draagt niet bij aan het vertrouwen in de overheid. Wat vindt de Minister van de kritiek hierop? Is hij inderdaad te zuinig door het beëindigen van de oorspronkelijke waardevermeerderingsregeling? Komt de nadruk met het zogenoemde nieuwe instrument niet teveel op energiebesparende voorzieningen en decentrale energieopwekking te liggen, terwijl bewoners in de eerste plaats vooral hun schade

hersteld willen hebben en hun woning aardbevingsbestendig? Welke alternatieven zijn er overwogen? De VVD-fractieleden hebben kennisgenomen van een grafiek van de Onafhankelijke Raadsman waaruit een toenemende trend blijkt ten aanzien van het aantal klachten over de schadeafhandeling. Daarbij geeft de Raadsman aan dat communicatie een probleempunt blijft voor zowel NAM als Centrum Veilig Wonen (CVW). Het gaat dan onder meer om onbereikbare contactpersonen, het niet nakomen van afspraken, botte experts en flinke overschrijdingen van afhandelingstermijnen. Wat vindt de Minister hiervan? Welke maatregelen overweegt hij om dit te verbeteren?

In hoeverre vindt de Minister dat er sprake is van rechtsongelijkheid doordat het CVW nieuwe schadegevallen afhandelt, en de oude schadegevallen bij de NAM zijn gebleven?

Het risico van aardbevingen en gevolgen voor de chemische industrie is niet bekend en volgens de leden van de VVD-fractie zou dit wel moeten. De oorzaak ligt onder meer aan het ontbreken van een model hiervoor. De Minister schrijft dat er hard wordt gewerkt om te komen tot meer duidelijkheid over de aard en omvang van het aardbevingsrisico voor deze bedrijven, om zo te komen tot kennis die nodig is om relevante maatregelen te treffen bij de chemiesector in Delfzijl. Vindt de Minister dat dit onderzoek snel genoeg vordert? Wanneer verwacht de Minister de resultaten?

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief van 18 december jl. over gaswinning Groningen en het meerjarenprogramma NCG. De leden hebben een aantal vragen en opmerkingen.

Kan de Minister ingaan op de enquête van Vereniging Eigen Huis (VEH)¹ waaruit blijkt dat er in 2015 weinig vooruitgang is geboekt? Klopt het beeld dat het aardbevingsbestendig maken van woning ver achter loopt op de planning, de waardedaling van woningen niet worden vergoed en er nog steeds veel onvrede is over de schadeafhandeling? Wat is de laatste stand van zaken met betrekking tot de collectieve rechtszaak tegen de NAM, waarin een schadevergoeding wordt geëist voor de waardedaling van woningen?

Hoeveel complexe schades stonden er eind 2014 open? Waren dit er 195 of 665 of een ander getal? Hoeveel onopgeloste (complexe) schades liggen er op dit moment bij de NAM en het CVW? Wat is de reactie van de Minister op de uitkomst van de enquête van de VEH dat 51% van deze leden (471 van de 932) een niet afgehandelde bouwkundige schadeafhandeling heeft lopen bij de NAM? Is het waar dat van deze 471 leden 48% (226) geen volledige overeenstemming heeft bereikt met de NAM over herstel van de schade?

Hoe verhoudt dit zich tot de eerder genoemde getallen? Is het waar dat muren met scheuren die aan de NAM of CVW zijn gemeld, volledig belastingvrij moeten worden gemaakt? Betekent dit dat mensen ook kastenwanden moeten verwijderen, ook als ze dat niet willen?

Waarom ervaren sommige mensen het gedrag van de NAM als zeer onbeschoft en intimiderend? Klopt het dat de NAM traag en bot is in zijn communicatie?

Hoe kan de grote discrepantie verklaard worden tussen het beeld dat de NAM schetst en het beeld dat bewoners schetsen? Klopt het dat het lijkt alsof zij op twee verschillende werelden leven? Hoe kunnen deze werelden dichter bij elkaar worden gebracht?

Herkent de Minister zich in vertragingstechnieken van de NAM, geen antwoord meer geven en onderhandelen vanuit een slikken of stikken

¹ <https://www.eigenhuis.nl/actueel/nieuws/2015/625853-veh-twijfelt-aan-cijfers-nam/>.

positie? Hoe is het volgens de Minister gesteld met het communicatief vermogen van de NAM? Hoe kan de Minister dit helpen verbeteren? Herkent de Minister zich in het beeld dat slechts 24% tevreden is over de schadeafhandeling door de NAM en 56% ontevreden? Klopt het dat er bij schades boven de 20.000 euro erg moeilijk wordt gedaan? Klopt het dat de uitbetaling van bedragen bijzonder traag gaat? Hoe kan er bewerkstelligd worden dat er met eenduidige cijfers wordt gewerkt? Welke rol kan het CBS hierbij spelen? Wanneer zullen nu alle complexe schades zijn afgerond? Welke rol kan de arbiter hierbij spelen? Welke verklaring kan de Minister geven voor de stijging van het aantal klachten met 50%, die de Ombudsman Leendert Klaassen rapporteert? Klopt het dat de sfeer rondom de NAM steeds grimmiger wordt? Wat is het verschil tussen aardbevingsschade en mijnbouwschade? Welke juridische aspecten zitten hieraan vast? Waarom wordt niet alle zettingschade vergoed en schade als gevolg van bodemdaling? Is er voor de veiligheid een eenduidig optimaal niveau van winning vast te stellen? Hoe hoog is dit niveau van winning? Waarom is er nog geen eenduidig wetenschappelijk oordeel over het effect van meer fluctuaties in de gaswinning? Waarom zou dit nog twee tot drie jaar extra wetenschappelijk onderzoek vergen? Klopt het dat er in de VS veel meer wetenschappelijk onderzoek is naar de effecten van gaswinning? Waarom wordt er niet gekeken naar de resultaten van wetenschappelijk onderzoek in andere landen? Op welke manier kan het wetenschappelijk onderzoek meer onafhankelijk worden gemaakt? Voor de leden van de PvdA-fractie is het voor de leveringszekerheid benodigde minimum het uitgangspunt. Daarom zouden deze leden graag van de Minister willen vernemen hoe hij de motie Vos en Leegte (TK 33 529, nr. 3) heeft uitgevoerd om al de benodigde technische voorzieningen te treffen om de reductie zover als mogelijk terug te brengen. Kan de Minister hierop ingaan? Welke besluiten zijn wanneer genomen? Met name daar waar het gaat om de bouw van de nieuwe stikstoffabriek die nu in 2019 gereed moet komen en daar waar het gaat om het omschakelen door België in 2024 naar toestellen die geschikt zijn voor hoogcalorisch gas willen deze leden bijvoorbeeld weten waarom het allemaal zo lang moet duren? Wat is er gedaan nadat de Kamermotie is aangenomen? Kan de Minister hierop ingaan? Kan de Minister uitvoerig nader ingaan op de waardevermeerderingsregeling? Kan de Minister in overweging nemen om deze regeling niet stop te zetten, maar juist versterkt (in meer gemeenten) voort te zetten? Hoeveel geld zou hiervoor nodig zijn? Kan de Minister de NAM aanspreken om deze kosten voor zijn rekening te nemen? Kan een deel van de 100 miljoen euro voor de Economic Board Groningen hiervoor benut worden? Kan de Minister aangeven hoe de Economic Board Groningen tot nu toe gefunctioneerd heeft? Waaraan zijn tot nu toe middelen besteed en welke projecten heeft men nog voor ogen?

Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief van 18 december jl. over gaswinning Groningen en het meerjarigenprogramma NCG. Geïnteresseerden hebben lang geduld moeten betrachten. De brief roept vele vragen op. Daarnaast zijn deze leden ronduit geïrriteerd over het feit dat de toegezegde brief met daarin het meetprogramma en de tiltmeters nog steeds niet is ontvangen. De brief was toegezegd voor de begroting van Economische Zaken. Ondanks herhaaldelijk rappel is de brief er niet en in de voor dit schriftelijk overleg geagendeerde brief staat nog geen begin van een antwoord. Daarnaast is bij beantwoording van de feitelijke vragen (TK 33 529 nr. 214) niet inhoudelijk gereageerd op de vraag waarom de brief is uitgebleven (vraag

14). Maar komt de mededeling dat de brief voor 19 januari naar de Kamer komt. Waar is de beloofde beantwoording?

Ook de beantwoording van de twee sets ingediende schriftelijke vragen over de KNMI-kaart (ingediend 11 november – 2015Z19015 en 13 november 2015Z21459) hebben erg lang op zich laten wachten. Kamerleden zijn de democratische vertegenwoordiging van de Groningers. De leden vragen of de Minister de controlerende taak van de Kamer wel serieus neemt. Zoals eerder gemeld, heeft de onderhavige brief met daarin opgenomen het gaswinningsbesluit erg lang op zich laten wachten. De van de SP-fractie vinden het onbegrijpelijk dat dit besluit nadrukkelijk de week voor het reces beloofd is, de werkelijke brief op de dag van aanvang van het reces naar de Kamer komt. In de lijst van vragen en antwoorden (TK 33 529, nr. 214 vraag 122) is om een toekomstig tijdspad gevraagd. Deze leden hopen dat het nieuwe gasbesluit ruim op tijd naar de provincie Groningen en betrokken gemeenten gaat, zodat zij betrokken worden bij de besluitvorming. Zij hopen daarnaast dat het komende gaswinningsbesluit ruim op tijd ter discussie naar de Kamer wordt gestuurd. Kan de Minister hier instemmend op antwoorden? De leden van de SP-fractie begrijpen niets van de onduidelijkheid rond de stikstofinstallatie (TK 33 529, nr. 214 antwoord op vraag 26). Er wordt nu gesproken over een gebruik van 34% van de conversiecapaciteit, terwijl 85% het maximum zou zijn. Bij 85% capaciteit zou dat 21 miljard/m³ gas kan leveren. Waarom wordt hier niet voor gekozen? Waarom is dit niet de inzet van de Minister geweest? Is het niet zo dat het gebruik van de stikstofinstallatie niet alleen meer ingezet had kunnen worden, maar ook gebruikt had kunnen worden/ kan worden om een gasvoorraad aan te leggen om de piek van mogelijke koude winters op te vangen? Ook willen de leden benadrukken dat er door de Minister ingezet moet worden over eerdere afspraken met Duitsland en België om de gaslevering vanuit Groningen te verminderen. Dat België pas in 2024 (TK 33 529, nr. 214 antwoord op vraag 48) gaat verminderen is naar mening van de leden te laat. Ook het afbouwen van Duits gas met 10% per jaar tot 2030, kan en moet naar mening van de leden sneller.

De zin dat het «kenmerkend is voor de aardbevingsproblematiek in Groningen dat deze uniek is in de wereld», is naar mening van deze leden een opluchting en een teleurstelling tegelijk. Opluchting is gelegen in het feit dat daarmee de problematiek erkend wordt en het erop aan zal komen zaken te meten en te monitoren. Teleurstelling is gelegen in het feit, dat die wetenschap blijkbaar pas in 2015 is geland. Sinds wanneer worden er in en om het gasveld Slochteren zaken gemeten en gemonitord? Is er voor 2012 nooit onderzoek gepleegd naar bodembewegingen? Op welke onderzoeken waren eerdere winningsbesluiten gebaseerd? Maken naar mening van de Minister de plaatsing van tiltmeters onderdeel uit van deze onderzoeken? Zo nee, waarom niet?

Wat zegt de verbeterde fysische en geologische kennis waardoor de seismische dreiging beter en nauwkeuriger in beeld gebracht kan worden, nu eigenlijk echt over de veiligheid voor Groningers? Wat zegt een gunstiger seismische dreiging in het centrum van het aardbevingsgebied nu eigenlijk, wanneer tegelijk duidelijk wordt dat er meer seismische activiteit op breuklijnen en aan de randen plaats vindt? Moeten we niet ook af van risico gestuurd winnen? Waaruit blijkt nu eigenlijk echt dat de veiligheid van Groningers voorop staat? Het bevreemdtd deze leden dat «slechts de uitspraak van de Raad van State» bepaalt dat de winning onder voorwaarden op 27 miljard m³ wordt gesteld. Van hoeveel kubieke meters gas gingen NAM en Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) uit op 17 november 2015?

Kan de Minister toezeggen dat in de toekomst wordt afgestapt van het aanhouden van exces waarden een «relatief koud jaar, met temperaturen van min 17 graden? Kan er gewerkt gaan worden met eenduidige en realistische begrippen, zoals gevraagd in de motie Smaling (33 529,

nr. 159)? Kan er alsnog duidelijkheid komen over eerdere gerezen onduidelijkheden in rapporten en begrotingen? Te lang bestaat er al onduidelijkheid over gebruikte rapporten en cijfers. In de begroting van het Ministerie van Economische Zaken voor het jaar 2016 (34 300 XIII, nr. 2) staat op pagina 86 in de tabel met kengetallen de melding dat genoemde waarden afwijken dan die van de cijfers opgenomen in de Rijksbegroting 2015. Er is sprake van een in 2014 ontvangen TNO-rapportage met correcties over gebruikte tabellen in 2012. De kengetallen zijn dus niet alleen niet te vergelijken, maar roepen ook de vraag op of er in de jaren 2012 tot en met 2015 wel gebruik is gemaakt van de juiste cijfers. Het gasbesluit over die jaren, is mede gebaseerd op die cijfers. Is er sprake van meet- en analysefouten?

Waarom is er een verschil in kengetallen bij de productie van kubieke meters aardgas in 2011? In de begroting van 2013–2014 (34 000 XIII, nr. 2) is er sprake van 79 mld. m³ terwijl in de tabel uit de begroting 2016 sprake is van 74 miljard m³. Een verschil van 5 miljard m³.

Ook over het jaar 2012 spreken de tabellen van verschillende aantallen. In 2013/14 een hoeveelheid van 78 mld. m³, tegenover 74 mld. m³ in de begroting van 2016. Een verschil van 4 miljard kuub. En over 2013: 85 mld. m³ in 2013 tegenover 80 miljard m³ in 2016. Waaruit bestaat de genoemde rekenfout op pagina 86 van de begroting van 2016 (34 300 XIII, nr. 2). Wat is de consequentie hiervan op de over de jaren gebruikte uitgangspunten?

Wat was «in het verleden toegepaste correctiefactor» waar sprake van is bij de beursprijs Title Transfer Facility (TTF)-gas waardoor de waarden over 2011 en 2012 afwijken van de in de begroting 2016 opgenomen waarden over genoemde jaren? Kunnen de tabellen per jaar naast elkaar worden gezet en wat is dan vervolgens het verschil in inkomsten?

Waarom komen rekenfouten uit een in februari 2014 ontvangen brief TNO brief pas hun weerslag in aangepaste tabellen in de begroting van 2016 en dan ook nog eens via een voetnoot? Klopt het dat pas half januari 2016 de cijfers van het meetregister 2014 voor het Groningen veld ter verificatie aan deskundigen gestuurd zijn? Is dit niet veel te laat voor onafhankelijke controle op correctie van in 2010 ontdekte meet- en analysefouten voor behandeling van het mede daarop gebaseerde gasbesluit in de Tweede Kamer. Wat wordt er gedaan met de concentratie van de 15% als onstabiel aangemerkte meetpunten in gebieden met de meeste bodemdaling?

Waarom is er bij de definitie van een «relatief koud jaar» gekozen voor het gasjaar 1995/1996? Dat jaar staat in de top tien van zachte winters. Is bij een relatief koud jaar niet eerder sprake wanneer we denken aan de winters met een «Elfstedentocht»? Wat wordt er bedoeld met de zin» na advisering door SodM en decentrale overheden, een besluit nemen voor langere termijn? Waaruit bestaat die advisering door decentrale overheden? Wat is voor langere termijn? Komt het nieuwe instemmingsbesluit ruim op tijd om in de Tweede Kamer te bespreken? Gaat de Minister de NAM de opdracht geven om het winningsplan op een veilige manier naar beneden af te bouwen? Zo nee, waarom niet?

Het antwoord op vraag 64 (TK 32 529, nr. 214) gaat uit van de door NAM gewenste leveringssituatie, door te stellen dat het niet in «rede ligt om een winningsniveau te vast te stellen waarbij zelfs in een warm jaar bedrijven en huishoudens moeten worden afgeschakeld van het gas». Echter is er ook gevraagd naar de (veiligheids) risico's die een winning van minder dan 21 miljard m³ met zich meebrengt. De leden van de SP-fractie willen dan ook graag een antwoord zien op deze vraag! Op welk moment heeft NCG de consequenties van de te hanteren veiligheidsnorm in beeld gebracht? Wanneer komen de in de brief belofde voorstellen? Wat wordt er bedoeld met de opmerking dat de stikstofinstallaties niet voor 100% ingezet worden, omdat Gasunie Transport Services (GTS) dan het instrument verliest waarmee zij de gasmarkt in balans houdt? Welke gasmarkt wordt bedoeld? Wat prevaleert

hier nu echt, de veiligheid van bewoners of de gasvraag? Wat is er mis met gas uit Noorwegen? Is er onderzocht wat – zonder toeters en bellen – een verantwoord winningsniveau is? Is er rekening gehouden met een uitkomst dat winning überhaupt niet langer verantwoord is? Is onderzocht of het opknappen en versterken van woningen wellicht het meest nodig is om maatschappelijke rust in het gebied te bereiken? Is er een moment waarop afgesproken is dat winning uit den boze wordt? Welk moment is dat? Zijn de onderzoeken die een productieniveau van 33 miljard m³ met de daarbij behorende versterkingsopgave van 4.000 woningen voorgelegd aan een onafhankelijk instituut voor een second opinion? Zo ja, aan welk instituut? Zo nee, waarom niet?

Zijn de meest recente onderzoeken, waarbij de ondiepe ondergrond in kaart is gebracht door Deltares, van invloed op de wijze waarop NAM schadegevallen buiten de huidige contourenkaart benadert? Wat klopt er van het bericht, dat er door CVW /NAM geen inspecteurs meer gestuurd worden naar «gebieden buiten de schade-contourenkaart»? Op wiens initiatief is hier voor een andere werkwijze gekozen? Wat doet dit bericht met het volgende antwoord op schriftelijke vragen van mei 2015 (2014–2015 nr. 1970) dat als volgt luidt: «Inmiddels heeft NAM bekend gemaakt alle nieuwe meldingen, *dus ook buiten de contour*, door een expert via het CVW te laten bezoeken. Uiteindelijk wil NAM op basis van actuele en lokale meetgegevens sneller en beter de relatie tussen schade en aardbevingen kunnen aantonen. Daarom wordt het meetnetwerk, zowel boven als onder de grond, verder uitgebreid. Ik vind het een positief signaal dat NAM zowel de contour loslaat alsook het meetnetwerk sterk laat uitbreiden om zo de nauwkeurigheid toe te laten nemen. Op die manier kan ook sneller een oordeel gegeven worden over de causaliteit». Wat is er overeind gebeven van uw positieve gevoel «dat de NAM de contour loslaat»?

Waarom worden meldingen uit gebieden buiten de contourenkaart door CVW aangehouden en voor hoelang? Wat is de diepere bedoeling van NCG om het onderzoek van NAM naar de schademeldingen buiten de contourenlijn te valideren? Wat houdt valideren in dit geval in? Wat gebeurt er met «uit huisgeplaatste» gedupeerden, terwijl NCG en NAM afspraken proberen te maken over de afhandeling? Wat is de meerwaarde van het NCG in deze? Over hoeveel meldingen hebben we het?

Hoe duidt u dat de SodM stelt dat bij een productieniveau van 33 miljard m³ een doorgaande stijging van de seismiteit te zien is, terwijl in dezelfde brief de NAM stelt dat 33 miljard m³ winning en versterkingsopgaven voldoet aan de veiligheidsnorm (TK 33 529, nr. 212). Zijn de genoemde fluctuaties niet een andere kwestie dan de winning van 33 miljard m³? Zit daar, naar de mening van de Minister, ruimte tussen? Heeft de NAM berekend wat de bijna volledige stillegging van de productie bij Loppersum, in combinatie met de winning uit kleine velden, doet met bodembeweging buiten het winningscentrum? Klopt het dat het gebied met schade «aan de randen» zich aan het uitbreiden is? Hoe wordt dit gemonitord? Wat doet de eerste aanbeveling van het SodM (TK 33 529, nr. 212 p. 8) met de uitlatingen van NAM op pagina 6 van dezelfde brief? En vervolgens met de besluiten die NCG zal nemen? Weke kaart gaat u gebruiken om de NCG haar werkwijze te laten bepalen? Die van KNMI of die van NAM? Wat bedoelt u met de zin onder aanbeveling 3 de «methode die NAM volgt en zorg dat berekeningen *zodra mogelijk*, bij een onafhankelijke instantie worden belegd» (TK 33 529, nr. 212)? Wanneer kan er een onafhankelijke instantie zijn? Hoe gaat dat vorm krijgen? Op welke wijze gaat u uitvoering geven aan motie Smaling 33 52,9 nr. 159? Wat is de definitie van het «maatschappelijk veiligheidsrisico»?

Op welke wijze en op welke termijn gaat u naast het groepsrisico bij bedrijven die vallen onder het Besluit Risico's Zware Ongevallen (BRZO) uitbreiden met het aardebevingsrisico? Gaat u de bestaande risicoanalyses die worden uitgevoerd in het kader van het Besluit externe

veiligheid inrichtingen uit(laten) breiden met scenario's en faalkansen onder aardbevingsbelasting. Zijn deze studies al beschikbaar? Met welke gebieden is in het mjp van de NCG rekening gehouden met de input uit het grondmodel van NAM? Waarom is dit? Waar bestaan de inspectieprogramma's uit die zijn opgenomen in het mjp? Wanneer is de gedragen en onafhankelijk verankerde methodiek bekend? Wie is daarbij eindverantwoordelijk? Wat zullen de vaste update momenten zijn? Hoe wordt hierover zo helder en transparant mogelijk gecommuniceerd? Is het zo, dat er op de verschillende contourenkaarten, sinds het verminderen van winning bij Loppersum, een verschuiving te zien is van «lichtere bevingen» en grondbewegingen aan de randen van het winningsgebied? Wat zegt dit over de wenselijkheid van dit nauwkeurig te meten?

Naar mening van de leden van de SP-fractie komt de huidige benadering neer op steggelen tussen twee contourenkaarten en het afpellen van een ui, wat de nationale coördinator wil doen. Er gaan stemmen op voor een meer object gebaseerde benadering: daarbij wordt bij elk gebouw gekeken naar het materiaal, en naar het risico dat daar iets vanaf valt of dat het geheel bezwijkt. De versterkingsopgave lijkt dat pad ook te gaan kiezen. Waarom dan deze benadering niet ook volgen bij het vergoeden van de schade? Ook is er een discrepantie tussen de contourenkaart en de aanwezigheid van knipklei. Knipklei is een typisch voorbeeld van die natriumhoudende kleien die hard zwellen en krimpen. In de schadekaart houdt men zich niet helemaal aan de contourenkaart. Hoeveel meer kennis over bijvoorbeeld die knipkleien of over terpen, die misschien ook gevoeliger zijn dan het normale vlakke land, moeten we inbrengen om het werk beter te kunnen gaan doen dan hetgeen nu wordt voorgelegd? Inmiddels is er sprake van een correlatie. Ook is inmiddels bekend dat er bij een slappe bodem, versnelling is in grondeffecten. Wanneer is er naar de mening van de Minister voldoende bewijs om ook hier te spreken van schade door bodemdaling als gevolg van gaswinning?

NAM is verantwoordelijk gebleven voor de afhandeling van 195 schadegevallen Verduurzaming, de voormalige waardevermeerderingsregeling. Waarom wordt de waardevermeerderingsregeling eerst tot 31 december 2015 met terugwerkende kracht opengesteld voor schadegevallen buiten de huidige elf gemeenten, om vervolgens te verdwijnen in een nieuw instrument? Is de behoefte om de bewoners in het gebied te compenseren voor de geleden overlast, voortkomend uit een gevoel van onveiligheid, door (herhaalde) schade en confrontatie met forse werkzaamheden niet langer een feit, zo vragen de leden van de SP-fractie. Waarom wordt de regeling opgeheven, terwijl de regio zich uitgesproken heeft dit niet te kunnen steunen? Waarom wordt nu juist het instrument dat bij uitstek het gevoel van herstel van vertrouwen geeft, opgedoekt? Waarom zou de waardevermeerderingsregel, aanvullende verduurzamingsmaatregelen en schadeherstel naar uw mening in de weg? Klopt het dat in de brief TK 33 529, nr. 172 nog uitging van aanvullende maatregelen bovenop een waardedalingregeling en de waardevermeerderingsregeling? Waarom is daar nu van afgeweken? Bent u bereid met de NAM in gesprek te gaan om een pot «waardevermeerderingsregel» in ere te (laten) herstellen? Zo nee, waarom niet? De leden van de SP-fractie ontvangen graag de definitie van «een redelijk aanbod». Is er een manier waarop na jarenlange discussie, vermeden wordt dat gedupeerden ook nog eens een jarenlang juridisch traject in moeten. Komen deze zaken in aanmerking voor de eerder in de brief genoemde arbitrage? Op welke wijze worden zaken buiten de «countourenkaart» getoetst? Waarom worden er schades onontvankelijk van winningsschade afgedaan, terwijl bij de versterkingsopgave de funderingskwesitie wel wordt meegenomen? Dan is de fundering «ineens geen C-schade» meer, maar wordt deze «gewoon» vergoed. Kunt u in kaart brengen om hoeveel zaken het in dit geval gaat?

Hoeveel gevallen komen naar uw mening in aanmerking voor knelpunt gerichte koop? Vallen daar naar uw mening ook de langdurige schadegevallen onder, die gelegen zijn buiten de eerdere «schade» contourenkaart? Waarom vallen veel van deze bijzonder situaties nog steeds onder de onderhandelingen met de NAM, en niet onder de eerder Commissie Bijzonder Gevallen of onder het CVW?

Wat is uw mening over het feit dat NAM en gedupeerden op vrijwel ieder niveau gesteggel hebben over de schadevergoedingen: De Hanzehogeschool Groningen en de Rijksuniversiteit Groningen moeten hun interne kosten voor de schadeafhandeling zelf dragen. Zij moeten dus onderwijsgeld aanspreken voor gebouwen. In Bedum kan een wethouder niet financieel uit de voeten met het herstel van scholen doordat de NAM niet alles wil betalen. In Loppersum zit bij nul-op-de-meterwoningen een top die niet door de woningcorporaties kan worden bekostigd. In Delfzijl is er de wens dat groepen bedrijven met de NAM praten, want het is handiger voor de provincie om op het niveau van de BRZO-bedrijven goed te handhaven. In de dorpen bij Delfzijl is nog steeds gesteggel over de vraag of de bevingsschade gaswinning gerelateerd is. Spreekt hier naar uw mening de door NAM genoemde ruimhartigheid uit?

Deelt de Minister de mening dat er meer begrip en vertrouwen bij gedupeerden zal ontstaan indien een verregaande discussie over achterstallig onderhoud niet gevoerd wordt, maar meegenomen wordt als «materiële schade ten gevolge van winning». Is het immers niet zo dat grote gevallen van achterstallig onderhoud, zogenaamd aanschrijvingswaardig onderhoud, bekend is bij Bouw en Woningtoezicht van gemeenten, en het dus onnodig is hier met iedereen tot op het bot over te onderhandelen? Bent u bereid onafhankelijk kaders te (laten) ontwikkelen zonder nadrukkelijke en sturende inbreng van het NAM? Zo nee, waarom niet? Kunt u in beeld brengen hoeveel schadegevallen per 1 januari 2016 nog steeds in «handen zijn van de NAM» en dit – desnoods vertrouwelijk – aan de Kamer te laten weten?

Op welke wijze worden gemeenten «bijgeschoold» over de toepassing van de zogenaamde witte NPR, die eind 2015 beschikbaar is gekomen? Wat is er gedaan met de opmerkingen en aanbevelingen van bewoners? In de beantwoording van vraag 34 (TK 33 529, nr. 212) is cijfermatig gereageerd en wordt gesteld dat «veel reacties (51) van particulieren betrekking hadden op problemen die zij ondervinden en onduidelijkheden die zij hebben.» E wordt niet gemeld wat er met die 51 meldingen is gedaan, noch komt een inhoudelijke reactie wat er «meegenomen zou zijn in het schrijfproces». Is dit transparant en gericht op het herstel van vertrouwen? De leden van de SP-fractie vragen op welke wijze de financiering van het mjp op orde gaat komen en in de toekomst zal blijven. Is het budget naar uw mening toereikend voor alle noden in Groningen? Aan wie wordt de begroting ter goedkeuring voorgelegd? Welk bedrag voor de uitvoeringskosten voor complexe gevallen en de voorbereidingskosten voor de versterking van de NAM gaat over naar NCG? Welke afspraken moeten daarover nog gemaakt worden? Op welke termijn is dit voorzien?

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van het gaswinningsbesluit en de daaraan gerelateerde stukken (TK 33 529, nr. 212). Hierover hebben deze leden nog vragen.

Zij vinden het onbegrijpelijk dat de waardevermeerderingsregeling voor individuele bewoners van Groningen met schade wordt afgeschaft. Deze leden vinden deze concrete regeling ter compensatie van de vaak jarenlange ellende door de gaswinning wel het minste wat voor de inwoners van Groningen gedaan kan worden conform het advies van de Commissie Meijer. De leden van de CDA-fractie vragen de Minister om

deze regeling in stand te houden in ieder geval totdat de nieuwe regeling van de NCG in werking is getreden, is de Minister daartoe alsnog bereid? Zo nee, waarom niet? Waarom heeft de Minister besloten om deze regeling af te schaffen en daarmee een echte compensatie voor de Groningers weg te nemen? Ziet de Minister mogelijkheden om naast de nieuwe regeling van de NCG de bestaande regeling te continueren voor die mensen die buiten het versterkingsprogramma vallen maar wel schade en dus jarenlange ellende en overlast hebben meegemaakt? Waarom wordt deze regeling niet behouden naast nieuwe, collectieve regelingen ten behoeve van de verduurzaming in het aardbevingsgebied in Groningen? Deze leden vragen de Minister om een verdere onderbouwing te geven van het winningsniveau van 27 miljard kuub. De onderbouwing van het winningsplafond van 27 miljard kuub ligt in het midden van een warm (23 miljard) en koud jaar (31 miljard) en de Raad van State heeft deze voorlopige voorziening getroffen. Deze leden vragen om dit winningsniveau verder te onderbouwen met name ten aanzien van hoe koud een gemiddelde winter in de afgelopen dertig jaar was, en hoeveel Groningengas zou er nodig zijn in een dergelijk gemiddeld jaar? In hoeverre zou een verlaging van het productieniveau van Groningengas onder 27 miljard kuub gepaard gaan met grotere productiefleuctuaties? Kunt u dit inzichtelijk maken? Welke productiefleuctuaties zijn er tussen januari 2016 en december 2015? Kan de Minister daarnaast inzichtelijk maken hoeveel opslagcapaciteit er is voor Groningengas? In 2015 zijn de conversie-installaties voor 34,1% van de totale capaciteit ingezet. Is de Minister bereid om inzichtelijk te maken in welke maanden deze is ingezet?

De leden van de CDA-fractie stellen vast dat het Nederlandse gaswinnings- en prijsvormingsstructuur niet gericht is op het zo min mogelijk, noch op het zo geleidelijk mogelijk winnen van Groningengas. Want wordt bij het huidige systeem de conversiecapaciteit ten alle tijden voor een deel (bijvoorbeeld 50% of 60%) gebruikt en worden in de zomer de opslagen gevuld met Groningengas? Zo ja, kunt u dit inzichtelijk maken voor het jaar 2015? Werd in het jaar 2015 de conversiecapaciteit in de wintermaanden voor meer dan de helft van de capaciteit benut? Zo nee, hoe gaat u hierop het systeem aanpassen? Hoe gaat u ervoor zorgen dat de opslagcapaciteit ten behoeve van een vlakke winter in de zomer wordt gevuld en de conversiecapaciteit ten alle tijden voor een deel wordt benut in 2016? Bent u bereid om Gasunie opdracht te geven aan Gasterra te verzoeken om op een bepaalde wijze af te nemen zodat een bepaald gedeelte van de conversie altijd wordt gebruikt? Bent u bereid om NAM te verzoeken in ieder geval elke zomer de opslag van Norg, en wanneer mogelijk andere opslagen, in de zomer te vullen?

De leden van de CDA fractie vragen zich af in hoeverre er ingezet kan worden op een systeem waarbij er een gereguleerde inzet van conversie en opslag het uitgangspunt is, zodat geleidelijk en minder gewonnen kan worden? Zou er bij een dergelijk systeem niet evengoed 15% à 30% conversiecapaciteit achter de hand kunnen worden gehouden voor een onverwacht koude winter, om welke reden u zegt dat dit nu niet mogelijk is?

Deze leden vragen naar aanleiding van het antwoord op feitelijke vraag nummer 80 (TK 33 529, nr. 214) of dit onderzoek naar een lagere winning bij zachte winters door NAM niet mede zou moeten worden vormgegeven en uitgevoerd door Gasunie, omdat Gasunie verantwoordelijk is voor de inzet en mogelijk grotere inzet van de conversieinstallaties? Zo nee, waarom niet? Kunt u bevestigen dat dit onderzoek dat genoemd wordt in antwoord op vraag nummer 80 (TK 33 529, nr. 214) gelijk wordt opgeleverd met het nieuwe winningsplan van NAM? Kan zo spoedig mogelijk inzicht zou kunnen geven van het tijdsplan voor het komen tot het nieuwe winningsplan?

De leden van de CDA fractie stellen vast dat de productiebeperkingen bij de verschillende clusters in Groningen nu nog steeds natte vinger werk is, en dat er bij het huidige gaswinningsbesluit deze productiebeperkingen per cluster worden voortgezet. De leden van de CDA fractie vragen de Minister of NAM voor het nieuwe winningsplan uitdrukkelijk de opdracht krijgt, zoals ook aanbevolen door SodM, om de jaarlijkse productieverdeling per cluster te bepalen op basis van het seismisch risico? De leden van de CDA fractie stellen vast dat SodM in haar advies opmerkt dat er een toename is van seismiciteit in 2015 bij Appingedam. Acht de Minister het niet verstandig acht om reeds nu, nog voor het nieuwe winningsplan, een productiebeperking in te stellen voor de gaswinningscluster in de nabijheid van Appingedam?

De leden van de CDA fractie hechten er al jaren veel belang aan dat het groepsrisico, zoals berekend is door SodM voor Loppersum in 2013, wordt berekend voor het hele Groningenveld. Deze leden vragen daarom of het niet mogelijk zijn om het groepsrisico en het maatschappelijk risico (zoals nader gedefinieerd door de Commissie Meijdam) berekend zou kunnen worden? Zo nee, waarom niet? Is de Minister bereid om NAM te verzoeken om bij de berekeningen van het groepsrisico en het maatschappelijk risico het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en, of andere partijen te betrekken? Zo nee, waarom niet? En wanneer zijn deze berekeningen afgerond? Is het RIVM betrokken bij het bepalen van de definitie en berekening van maatschappelijk risico? Zo nee, waarom niet? Wil de Minister het RIVM om een reactie vragen op de nieuwe definitie en berekening van het maatschappelijk risico? Wanneer worden de risicoanalyses voor de kleine velden, die momenteel worden uitgevoerd, met de appreciatie van de Minister naar de Kamer verzonden? De leden van de CDA-fractie krijgen veel vragen van inwoners buiten Groningen over waar zij terecht kunnen wanneer zij schade ondervinden door mijnbouwactiviteiten waaronder gaswinning. Zij zouden graag zien dat ook deze inwoners zich kunnen melden bij het Centrum voor Veilig Wonen en dat de Minister deze inwoners niet in de kou laat staan. Is de Minister daartoe bereid? Deelt de Minister de mening dat het CVW onafhankelijk zou moeten zijn van de NAM? Zo nee waarom niet? Deze leden zijn van mening dat de afhankelijkheid van het gebruik van laagcalorisch, en gas in het algemeen, versneld dient te worden afgebouwd, in Nederland en in het buitenland. Welke mogelijkheden ziet de Minister om de afbouw in België en Frankrijk al voor het jaar 2024 in te laten gaan? In Nederland zou ook moeten worden gekeken hoe met name huishoudens niet langer meer automatisch op gas worden aangesloten. Deelt de Minister deze mening? Zo ja, is hij bereid om de aansluiting op gas van nieuwe huizen enkel onder strikte voorwaarden toe te staan en om in gesprekken met zijn Belgische en Franse collega's aan te dringen om een snellere uitfasering van het gebruik van Gronings gas in deze landen? Zo nee, waarom niet?

Wordt met Gasunie gesproken over de versnelling van de bouw van de nieuwe conversie-installatie in Zuidbroek gesproken? Zo ja, welke mogelijkheden ziet Gasunie om de bouw te versnellen?

De leden van de CDA-fractie vinden in het bijzonder de rol van NAM bij het bepalen van de risicokaarten en daarmee de versterkingsopgave onvoldoende onafhankelijk. Zij vragen de Minister of er ook in de procedures standaard inspecties van gebouwen worden verricht buiten de risicokaart van NAM? Zo nee, waarom niet? Uit de ronde tafel bleek namelijk dat dit niet meer het geval is. Deze leden vinden dat de manier waarop de contourenkaart bepaald of inwoners schade hebben door de aardbevingen onrecht doen aan onze inwoners. Het CVW zou standaard bij schades ook buiten de contourenkaart bij de betreffende woningen met een expert langs moeten gaan en de klacht serieus dienen te nemen. De huidige situatie is voor de leden van de CDA-fractie volstrekt onacceptabel. Zij zijn van mening dat een ruime en aan lokale gemeenschappen

uit te leggen contourenkaart, mede op basis van daadwerkelijke schadekaarten en of verbeterd NAM-model, de basis dient te zijn voor de versterkingsopgave en voor regelingen voor (duurzame) investeringen in huizen. Deelt de Minister deze mening? Zo ja, hoe gaat hij hiervoor zorgen? De leden van de CDA-fractie vragen wanneer de onafhankelijke instantie, zoals toegezegd in het antwoord op feitelijke vraag 137 (TK 33 529, nr. 214), wordt opgericht? Is de Minister bereid om deze onafhankelijke instantie zo spoedig mogelijk, nog voor maart 2016 op te richten zodat deze bij de vaststelling van het nieuwe winningsplan een betere methodiek voor de risicokaart kan voorstellen? Zo nee, waarom niet? De leden van de CDA-fractie vragen in het licht van het voorstel tot wijziging van de mijnbouwwet (TK 34 348), die recent aanhangig is gemaakt in de Tweede Kamer, is overwogen om de positie van SodM onafhankelijker te maken door van SodM een zelfstandig bestuursorgaan te maken. Zo ja, waarom is hier niet voor gekozen?

De leden van de CDA-fractie willen absoluut dat over vijf jaar alle gebouwen in Groningen voldoen aan de norm van 10-5. Hoe gaat de Minister hier voor zorgen? Gezien de geplande versterkingen in 2015 nog voor geen kwart gehaald zijn, de NAM volgens experts het aantal te versterken gebouwen veel te optimistisch heeft berekend, en de seismiciteit in het komende decennia naar verwachting niet zal afnemen, welke realistische planning voor de komende jaren heeft de NCG en de Minister om het aantal te versterken gebouwen in kaart te brengen en te versterken? Hoe ziet het tijdschema eruit waarmee de geschatte ongeveer 10.000 gebouwen (antwoord op feitelijke vraag nummer 101, TK 33 529, nr. 214) worden gevonden en versterkt? Worden versterkingen zo uitgevoerd dat nieuwe schade veroorzaakt door gaswinning zoveel mogelijk wordt voorkomen? Wat betreft het schadeherstel aan en de versterking van monumenten? Welke prioritering hiervoor wordt gehanteerd?

De leden van de CDA-fractie vinden dat alle mijnbouwschade, dus ook schade door bodemdaling ten gevolge van gaswinning, moet worden vergoed en dit is ook zo vastgelegd in het Burgerlijk Wetboek. De discussie over de vergoeding voor dit soort zettingsschade blijft echter oplopen. Kan de Minister kunnen uitleggen waarom hier discussie over blijft? Hoe wil de Minister dit probleem op korte termijn oplossen? Is er in het overeengekomen protocol van het CVW iets over het verschil tussen de behandeling van aardbevingsschade en schade ten gevolge van bodemdaling opgenomen? Waarom wordt schade door bodemdaling gezien als een complexe schade? Is de Minister bereid om met het CVW en NAM afspraken te maken zodat schade door bodemdaling sneller en ruimhartiger wordt hersteld en/of vergoed, zoals bij schade door aardbevingen het geval is? Zo nee, waarom is de Minister hiertoe niet bereid? Deelt de Minister de mening dat inwoners voor de totale schade op één plek terecht zouden moeten kunnen waar integraal naar de schade wordt gekeken? In hoeverre is de Minister bereid dit voor onze inwoners op te pakken en waar kunnen zij dan terecht?

Voor de economische versterking van Groningen die aansluit op de versterkingsopgave, komen er nieuwe regelingen onder regie van het NCG. Het budget voor de versterking van de Groningse economie, die zou moeten aansluiten op versterking en schadeherstel dat wordt vergoed door NAM, moet nog worden vormgegeven. Hoeveel middelen is de Minister bereid hiervoor beschikbaar te stellen?

De eerdere begroting van 1,2 miljard euro voor schadeafhandeling, de versterkingsopgave en duurzame investeringen in Groningen is zwaar onvoldoende voor de komende jaren. De leden van de CDA-fractie vragen de Minister waaraan de 730 miljoen euro die tot nu toe is besteed, exact is uitgegeven. Daarnaast vragen zij hoe de overgebleven 490 miljoen is begroot. NAM als operator van het veld is verantwoordelijk voor het voorkomen van mijnbouwschade en daarmee voor de financiering van de

versterkingsopgave in Groningen. Zijn er gesprekken met NAM over de financiering van de versterkingsopgave? Zo ja, hoe lopen deze gesprekken? Bent u bereid om inzicht te geven in de begroting voor de versterkingsopgave en waar de middelen hiervoor vandaan komen? In hoeverre is het CVW gebonden in zijn werkzaamheden aan het protocol dat is overeengekomen met NAM. Kan de Minister de Kamer kunnen informeren over de precieze inhoud van dit protocol en daar zijn appreciatie van kunnen geven? De leden van de CDA-fractie vragen of u inzichtelijk kan maken hoe het versterkingsproces van een particuliere woning verloopt en of gaat verlopen? De leden van de CDA-fractie complimenteren de scholen en de NAM met betrekking tot de afspraken over nieuwbouw in de stad Groningen. Tegelijkertijd betreuren deze leden het dat renovaties van schoolgebouwen in Groningen vertraging oplopen door toedoen van de NAM. Herkent de Minister dit beeld en zo ja wat gaat de Minister hier aan doen?

Tijdens het werkbezoek van de vaste Kamercommissie voor Economische Zaken aan Groningen op vrijdag 15 januari 2016 gaven inwoners aan dat er bij de Rijksdienst voor monumenten een tekort aan kennis bestaat over de situatie in Groningen en de mogelijke oplossingsrichtingen bij monumenten. Volgens bewoners werkt dat vertragend. Herkent de Minister dit beeld en zo ja wat gaat hij daar aan doen? Deelt de Minister de mening dat de NCG de herbouwwaarde van monumenten als uitgangswaarde zou dienen te nemen in plaats van de economische waarde? Wanneer zal er voor bedrijven een normenkader zal zijn hoe kunnen voldoen aan de veiligheidsnorm 10-6? Is het waar dat zonder deze normen de provincies op dit moment niet kunnen handhaven? Wat is er nog nodig om te komen met adequate toetsingskaders? De leden van de CDA-fractie vragen daarnaast of er afspraken gemaakt worden met NAM over de bekostiging van versterkingsmaatregelen bij bedrijven.

Bij deze leden ontstaat de indruk dat de overzichten van complexe gevallen een te rooskleurig beeld schetsen. Wat is volgens de Minister een complex geval, kan dit worden gedefinieerd? Hoeveel complexe schades zijn er bekend bij de NCG? Welke afspraken zijn er met NAM over de afhandeling van complexe schades door de NCG? Kan de Minister of hij een overzicht geven van het aantal schademeldingen ten gevolge van aardbevingen in de afgelopen tien jaar, per maand en per gemeente? Deze leden vragen of bij het vormgeven van het kader voor de opkoopregeling gekeken wordt naar de Moerdijkregeling als voorbeeld? Zo ja, welke aspecten van de Moerdijkregeling worden mogelijk overgenomen?

Is de Minister bereid om voor bedrijven, en in het bijzonder voor de agrarische sector, in het aardbevingsgebied een fonds in te richten die lange termijn leningen tegen redelijke rentes gaat aanbieden. De bedrijven worden door de aardbevingsproblematiek immers gedwongen tot investeringen waar zij niet om gevraagd hebben en die voor hun bedrijfsuitvoering wel noodzakelijk zijn.

Vragen en opmerkingen van de leden van de PVV-fractie

De leden van de PVV-fractie hebben met gemengde gevoelens kennisgenomen van het gaswinningsbesluit. Allereerst zijn de leden verheugd dat de Raad van State met zijn uitspraak de gaswinning verder omlaag heeft geschroefd. Tegelijkertijd is het natuurlijk absurd, dat een rechter een uitspraak doet over het gaswinningsniveau, terwijl vele wetenschappelijke instanties en het SoDM daar jaren van onderzoek voor nodig hebben. Dat roept de vraag op wat nog de toegevoegde waarde is van deze instanties, graag een reactie hierop. Dit temeer deze leden bij de technische briefing en het rondetafelgesprek steeds vaker te horen krijgen dat er met al die stapels onderzoek eigenlijk geen steek wordt opgeschoten. De belangrijkste vraag omtrent de veiligheid van de bewoners en hun woningen kan

nog steeds niet beantwoord worden en dat vinden de leden van de PVV-fractie een schande!

Dat zou deze Minister zich ook aan moeten rekenen, omdat hij een verdere preventieve verlaging van de gaswinning tot op heden heeft tegengehouden. Ook voor het door deze leden geopperde verminderen van de export en het maximaal benutten van de conversiecapaciteit, bijvoorbeeld door de import van LNG, had deze Minister geen oog. Het lijkt erop dat de Minister in zijn laatste brief nu toch met terugwerkende kracht de leden van de PVV-fractie gelijk geeft. Nu wordt er immers wel gekeken naar een uitgebreidere uitkoopregeling en is de Minister wel bereid om met de buurlanden te praten over de langlopende gascontracten. Helaas gaat de uitvoering hiervan wel in een tergend langzaam tempo. De Minister is te coulant richting onze buurlanden, terwijl een vrijblijvend theekransje toch echt misplaatst is. Circa 50% van het opgepompte Groningergas is namelijk bedoeld om aan deze exportverplichtingen te voldoen, zo blijkt uit de beantwoording van de feitelijke vragen (TK33 529, nr. 212). Deze leden zijn van mening dat de Minister dan ook maximale druk moeten uitoefenen op onze buurlanden om hun Groningse gasvraag te verminderen, waarom weigert de Minister dit tot op heden?

Voor wat betreft de uitkoopregeling geeft de NAM in de media aan, dat er werk van gemaakt moet worden. Echter, de Minister heeft dit tot op heden altijd ontraden. Mondjesmaat wordt er nu toch een uitkoopregeling opgetuigd, maar waarom duurt het zo lang voordat de bewoners hier gebruik van kunnen maken? Waarom kan niet iedere bewoner, van wie de woning verstevigd moet worden, zelf beslissen of hij wenst dat z'n woning verstevigd wordt, dat alleen de schade wordt hersteld of dat men wenst te worden uitgekocht?

Een ander punt is de conversiecapaciteit. Doordat we de conversiecapaciteit de afgelopen jaren niet of nauwelijks benut hebben, is er per jaar tot wel 18 miljard kuub (21 miljard kuub x 85%) meer Gronings gas opgepompt dan voor de leveringszekerheid noodzakelijk was. Hierdoor wordt niet alleen onnodig bijgedragen aan extra bevingen en schade, het is ook vanuit economisch oogpunt onverstandig, gelet op de lage gasprijen. Bovendien blijkt nu uit de stapel rapporten dat er, voordat de rechter ingreep, bij de vaststelling van het winningsplafond rekening is gehouden met Siberische temperaturen van -17 graden overdag. Hierdoor zijn de afgelopen jaren dus vele tientallen miljarden kuubs Groninger gas meer gewonnen dan noodzakelijk was. Blijft de Minister nu nog volharden dat de veiligheid van de Groningers voorop staat? Deze leden pleiten ervoor om eerst de conversiecapaciteit maximaal te benutten en vervolgens een plafond vast te stellen, dat gebaseerd is op een normale gemiddelde temperatuur. Is de Minister hiertoe bereid en zo niet waarom niet?

Ten slotte nog wat opmerkingen. Deze leden constateerden tijdens het werkbezoek van de vaste Kamercommissie voor Economische Zaken aan Groningen dat de PGA-contourenkaarten door de NAM misbruikt worden om verstevigingsoperaties te vertragen. Ook bij de afhandeling van complexe schades hebben veel bewoners de indruk dat de NAM een vertragingstactiek toepast. De leden van de PVV-fractie irriteren zich mateloos aan deze gang van zaken. Complexe schades zouden juist met voorrang naar tevredenheid van de bewoner afgehandeld dienen te worden. Waarom zijn nog steeds niet alle complexe schades afgehandeld? Verder zou men de versteviging van woningen niet af moeten laten hangen van wisselende contourenkaarten, maar van de plaatsgebonden risico's per woning. Deze leden hebben begrepen dat daar met behulp van tiltmeters maximale duidelijkheid over gegeven kan worden. Waarom wordt daar tot op heden niet of nauwelijks gebruik van gemaakt?

Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van de brief van de Minister over de gaswinning in Groningen en het meerjarenprogramma NCG en hebben daarover nog een aantal vragen. Deze leden merken op dat de verlaging van de gaswinning in Groningen steeds wordt beperkt door de gashoeveelheid die nodig is voor de leveringszekerheid. De leveringszekerheid is echter geen vaststaand gegeven, maar kan worden verminderd door een lagere vraag. Deze leden zijn van mening dat de vraag naar gas daarom zo snel mogelijk moet worden afgebouwd. De voorgenoemde leden vragen of de Minister bereid is om een versneld plan voor energiebesparing te verbinden aan de aanpak van de aardbevingen in Groningen.

Is de Minister bereid om aan GTS te verzoeken om in het onderzoek naar de leveringszekerheid door te berekenen wat het effect op de benodigde hoeveelheden gas per onderzocht jaar zal zijn, indien de marktvaart per jaar extra afneemt (door energiebesparing) met 1%, 2%, 3%, 4% en 5% bovenop de 1.13% waarmee het onderzoek is uitgevoerd?

De leden van de D66-fractie lezen dat de SodM adviseert om de gasproductie terug te brengen tot een niveau waarbij het seismisch risico geminimaliseerd en zoveel mogelijk gestabiliseerd wordt, maar waarbij zodanig gelijkmatig wordt geproduceerd dat snelle productieflectuaties vermeden worden. Op basis van dit advies heeft de Minister ervoor gekozen om de gaswinning niet om te keren, maar om een maximaal plafond aan te houden. De voorgenoemde leden willen weten waar volgens de Minister de verhouding moet liggen tussen het eerste deel van het advies (omlaag brengen gaswinning) en het tweede deel van het advies (tegengaan fluctuaties).

De leden van de D66-fractie vragen wanneer er volgens de Minister sprake is van een gelijkmatige winning en hoe dat zich verhoudt tot de fluctuaties die met de huidige winning al plaats vinden. Welke adviezen van externe partijen en wetenschappers heeft de Minister ingewonnen om te bekijken of er empiristisch bewijs kan worden gevonden ten aanzien van de risico's van fluctuaties op de aardbevingen? Hoeveel stikstofcapaciteit is er nodig om de fluctuaties op te vangen, en kan de capaciteit die dan nog overblijft niet alsnog maximaal worden ingezet om de winning te verlagen?

Deze leden merken op dat de Onderzoeksraad voor de Veiligheid heeft aanbevolen om zorg te dragen voor een structureel en lange termijn onderzoeksprogramma waarbinnen integraal en onafhankelijk wetenschappelijk en toegepast onderzoek naar de mijnbouwproblematiek wordt gedaan. Deze leden zijn groot voorstander van een dergelijk onafhankelijk onderzoeksprogramma, waarmee de informatie over de ondergrond kan worden vergroot en waardoor de informatie waarop beslissingen moeten worden gemaakt ook minder bij de verantwoordelijke partij komt te liggen. De Minister heeft aangegeven dat hij alle aanbevelingen van de Onderzoeksraad zal over nemen. Daarom vragen deze leden de Minister om uit te leggen hoe het staat met de vorming van dit onderzoeksprogramma, op welke manier het onderzoeksprogramma zal worden ingericht, waar het belegd zal worden en wie het zal coördineren.

Kan bij het volgende winningsbesluit, naast het onderzoek van de NAM, een complete second opinion door een onafhankelijke partij worden gemaakt?

De leden van de D66-fractie vragen de Minister om een appreciatie te geven van conclusie 2c van de SodM waarin gesteld wordt dat het advies van de SodM aan de NAM om te bepalen «bij welke combinatie van jaarproductie, productieverdeling en gebouwenversterking het omslagpunt ligt naar een veiligheidsniveau dat voldoet aan de vastgestelde norm» niet is opgevolgd. Ook vragen zij welke instrumenten de SodM heeft ten opzichte van de NAM, wanneer het toezichtsorgaan van mening is dat een advies niet wordt opgevolgd.

De leden van de D66-fractie lezen dat de statisch ingeschatte versterkingsopgave van de NAM van circa 3100 gebouwen bij een winning van 27 miljard kubieke meter gas (bcm) volgens de Minister met een factor drie moet worden vermenigvuldigd om beter aan te sluiten bij de realiteit. Waar is dit op gebaseerd? Is dit een grove inschatting of is het gebaseerd op daadwerkelijk onderzoek naar de betreffende gebouwen in de praktijk? Voorts vragen zij de Minister of de realistisch ingeschatte versterkingsopgave in Groningen binnen vijf jaar kan worden uitgevoerd en wat daar volgens de Minister voor nodig is. Ook willen zij weten hoeveel gebouwen volgens de Minister in 2016 versterkt kunnen worden.

De Minister stelt dat de definitieve versterkingsopgave verder moet worden vastgesteld op basis van inspecties. De leden van de D66-fractie willen weten wanneer er duidelijkheid zal zijn over de definitieve versterkingsopgave. Is de Minister bereid om de NCG te verzoeken een complete begroting voor het mjp te maken, uitgesplitst per onderdeel van het programma en met duidelijk aangegeven welke partij (NAM, rijksoverheid, gemeente) de kosten draagt.

De leden van de D66-fractie vragen de Minister om uiteen te zetten hoe de verantwoordelijkheidsstructuur voor de aardbevingsbestendigheid van de chemische bedrijven loopt, wat tot nu toe de voortgang is van de risico-inschatting van deze bedrijven en wanneer kan worden begonnen aan de versterking.

Hoe zal de opkoopregeling eruit komen te zien, welke voorwaarden er aan zullen worden verbonden, hoe de financiering zal lopen en wanneer het in werking zal gaan treden. Waarom is ervoor gekozen om de waardevermeerderingsregeling in de huidige vorm stop te zetten en te vervangen door een instrument voor verduurzaming gekoppeld aan de versterkingsopgave. Ook willen deze leden weten of het instrument voor verduurzaming tot een zelfde mate van compensatie leidt als de oude waardevermeerderingsregeling. Welke argumenten heeft de regio bij de Minister heeft ingebracht tegen deze omzetting van de waardevermeerderingsregeling, en wat daarmee is gedaan. De leden van de D66-fractie merken op dat de contourenkaarten niet per definitie een sluitende afbakening van het aardbevingsgebied maken, en dat ook mensen buiten de contourenkaarten schade door aardbevingen kunnen hebben. Worden deze mensen ook gecompenseerd voor de schade.

Vragen en opmerkingen van de leden van de ChristenUnie-fractie

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de kabinetsbrief over gaswinning in Groningen en het meerjarenprogramma van de NCG. Deze leden zien maatregelen die op termijn leiden tot een vermindering van de gasproductie, maar missen de urgentie om op korte termijn het niveau van gaswinning fors te verlagen en de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen zo snel mogelijk af te bouwen. Genoemde leden hebben bovendien nog veel vragen over de veiligheid binnen en buiten de contouren, de verstevigingsoperatie, de onafhankelijke beoordeling van schades en de afhandeling van schades. Ook pleiten zij voor behoud van de waardevermeerderingsregeling voor woningeigenaren, zoals afgesproken in het bestuursakkoord en met steun van de regio.

Deze leden lezen dat de behoefte aan Groningengas om te voorzien in de leveringszekerheid in een warm jaar 21 miljard m³ bedraagt. De jaren 2014 en 2015 gelden als relatief warme jaren in Nederland, waarbij 2014 zelfs het warmste jaar ooit gemeten was. In 2014 werd echter 42,4 miljard kuub gewonnen, in 2015 28,1 miljard kuub. De gasverkoop in 2015 bedraagt inclusief het gas uit de opslag bij Norg zelfs 30,8 miljard kuub. Hoe verklaart de Minister de dubbel zo hoge productie in 2014 ten opzichte van de vraag naar gas? Waarom is in 2015 maar liefst 7 miljard kuub meer gewonnen dan benodigd voor de gasvraag, terwijl bovendien

gebruik is gemaakt van 2,7 miljard kuub uit de gasopslag bij Norg? Waarom is de 2,7 miljard kuub uit de gasopslag niet ingezet om het winningsniveau te verlagen naar 25,4 miljard kuub? Wat is er gebeurd met het overschot aan gas in 2014 en 2015: welk deel is in het binnenland verkocht, welk deel aan het buitenland en welk deel is opgeslagen? Waarom is in 2015 de conversiecapaciteit niet maximaal ingezet (34% in plaats van 85%), terwijl ongeveer 10 miljard m³ extra capaciteit ingezet had kunnen worden? Zij vragen bovendien een toelichting op de volgende opmerking van de heer Lankhorst van Gasterra bij het openbare rondetafelgesprek van de vaste Kamercommissie voor Economische Zaken op 18 januari 2016: «In 2015 was het niet de inzet van de Minister om maximaal gebruik te maken van de stikstofinstallaties. De inzet was dat er maximaal 33 miljard kubieke meter gas van Groningenkwaliteit mocht worden gebruikt, waarvan 3 miljard kuub uit Norg en 30 miljard kuub uit het Groningenveld.» Is deze opmerking juist? Waarom heeft de Minister in 2015 niet ingezet op maximale ingebruikname van de stikstofinstallaties, terwijl de Kamer hier wel op heeft aangedrongen?

Deze leden vragen een toelichting van de Minister op de bevestiging van de heer Lankhorst (Gasterra) in de hoorzitting dat het een doel is om jaarlijks het winningplafond te realiseren. Wat vindt de Minister van de houding van Gasterra om het realiseren van het winningsplafond als doel te stellen, terwijl dit debet is aan de veiligheid van de Groningers? Is de Minister van mening dat met deze werkwijze de veiligheid voorop staat, ook als (bijvoorbeeld halverwege het jaar) het glashelder is dat met minder productie aan de leveringszekerheid kan worden voldaan?

De leden van de ChristenUnie-fractie constateren dat na de verminderde winning bij Loppersum vanaf 2014 juist meer is gewonnen uit andere clusters, zonder specifieke risicoanalyses voor de afzonderlijke gebieden. Waarom is het nu niet noodzakelijk om het door SodM opgedragen onderzoek naar de optimale productieverdeling over het hele veld gereed te hebben. SodM vraagt in het rapport om te laten bepalen «bij welke combinatie van jaarproductie, productieverdeling en gebouwenversterking het omslagpunt ligt naar een veiligheidsniveau dat voldoet aan de vastgestelde norm». Vindt de Minister het wenselijk dat een dergelijk onderzoek onafhankelijk en wetenschappelijk onderbouwd plaatsvindt? Waarom zijn de uitkomsten van dit onderzoek nog niet beschikbaar?

Waarom noemt de NAM in het rapport 33 miljard m³ een «verantwoord niveau van gaswinning», terwijl genoemd onderzoek niet is uitgevoerd en terwijl volgens het SodM bij een productieniveau van 33 miljard m³ «het aantal aardbevingen, en daardoor het seismisch risico, in de komende 5 jaar (en ook nog in de jaren daarna)» naar verwachting zal toenemen? Acht de Minister de NAM in staat om op een onafhankelijke en betrouwbare manier onderzoek te doen, gezien deze bevindingen? Waarom heeft de NAM nog geen informatie over de kans op grotere groepen slachtoffers voor het door geïnduceerde aardbevingen beïnvloede gebied, zoals gevraagd door het SodM. Waarom is geen analyse gemaakt over de plaatsen boven het Groningen gasveld waarde kans op grotere groepen slachtoffers het grootst is? Verdient dit geen prioriteit? Waarom wordt dit onderzoek niet door middel van onafhankelijk onderzoek gedaan?

De leden van de ChristenUnie-fractie lezen dat SodM adviseert een productieniveau te vermijden dat sterke productiefuctuaties noodzakelijk maakt. Bij een productie van 27 miljard m³ en ook 33 miljard m³ wordt ook gefluctueerd gewonnen, maar treedt fors meer compactie op dan bij een productie van 21 miljard m³ of lager. Kan de Minister wetenschappelijk onderbouwen dat een productieniveau van 27 miljard m³ minder kans op bodemdaling en aardbevingen geeft? Weegt dit op tegen de fors mindere compactie bij 21 miljard m³ of lager?

Waarom wordt bij het vaststellen van de marktvraag naar gas alleen gerekend met verwachtingen en niet met een scenario waarbij de marktvraag sterk wordt verminderd.

De leden van de fractie van de ChristenUnie vragen een bevestiging van de Minister dat bodemdaling niet gelijkmatig plaatsvindt. Hoe wordt omgegaan met bodemdaling dat op perceelsniveau zelfs ongelijkmatig kan plaatsvinden? Is hier onderzoek naar gedaan? Zo ja, bent u bereid dit onderzoek naar de Kamer te sturen? Zij vragen nadere toelichting op de volgende zin uit de kabinetsbrief: «eventuele stimulering van de kleine velden productie zal naar verwachting de terugloop van de productie uit Groningen niet geheel kunnen opvangen. Uit de beantwoording van de feitelijke vragen (TK 33 529, nr. 121, vraag 107) blijkt dat de bestaande regeling voor de zomer 2016 wordt geëvalueerd. Wordt nu al meer geproduceerd uit kleine velden om de terugloop van de productie uit Groningen op te vangen? Om welke kleine velden gaat het? Gaat het ook om het aanboren van nieuwe kleine velden? Zo ja, welke? Kan de Minister bevestigen dat er een verschuiving van de bevingen plaatsvindt naar de randen van het huidige contourengebied. Hoe houdt de Minister rekening met het verschuiven van de contouren in de versterking? Welke mogelijkheden ziet de Minister om de schadeafhandeling van schades buiten het contourengebied, die in het genoemde rondetafelgesprek door de onafhankelijke raadsman ondermaats wordt genoemd, te verbeteren? De leden van de ChristenUnie-fractie vragen of de Minister de opvatting deelt dat de contourenkaart schijnzekerheid geeft, aangezien ook buiten de contouren mijnbouwschade optreedt. Tegelijkertijd is wel de gebiedsgerichte aanpak gebaseerd op deze contourenkaart. Waarom vindt de Minister dat hier wel sprake is van een juiste aanpak?

Deze leden hebben gemengde gevoelens bij de «koppelkansen waarbij vraagstukken voor de toekomst meegenomen worden in de versterkingsopgave. Zij hebben begrip voor de wens om vragen van de toekomst bij de versterking mee te nemen, ook met het oog op de toekomstige leefbaarheid van Groningen. Hoe borgt de Minister dat de schadeafhandeling niet onnodig vertraagd wordt door de koppeling van versterking met de vraagstukken die los staan van de aardbevingsproblematiek?

De leden van de merken op dat de goed lopende waardevermeerderingsregeling stopgezet wordt voor een alternatief voorhanden is. Deze regeling is ingesteld op basis van het bestuursakkoord. Bovendien kan de regio zich niet vinden in het schrappen van de regeling. Kan de Minister toelichten waarom deze keuze gemaakt is? Hoe verhoudt deze werkwijze zich tot de ambitie om aan herstel van vertrouwen te werken?

Voorts vragen deze leden de Minister naar de omvang van problemen met achterstallig onderhoud. Hoe ziet de Minister achterstallig onderhoud dat alleen in combinatie met de aardbevingsproblematiek een onaanvaardbaar veiligheidsrisico vormt? Voor wiens rekening moeten de kosten van het herstellen van deze schade volgens de Minister komen? Wat zijn de mogelijkheden om schadetaxaties van naburige woningen in een straat door dezelfde taxateur te laten verrichten om daarmee onnodige verschillen te voorkomen?

De leden van de fractie van de ChristenUnie vragen toelichting van de Minister op opmerkingen tijdens het reeds genoemde rondetafelgesprek van 18 januari dat herstel en versterking van monumenten wellicht duurder kan worden dan eerder werd gedacht. Kan de Minister bevestigen dat alle noodzakelijke schadeafhandeling en versteviging wordt uitgevoerd bij erfgoed en monumenten? Kan de Minister aangeven hoe de schadeafhandeling van monumenten vorm krijgt, wat zijn daarin de taken van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed? Op welke manier wordt prioriteit gegeven aan versterking van monumentaal erfgoed, met behoud van het monumentale karakter? Wordt bij deze operatie ook buiten de contourenkaarten gehandeld, aangezien daar ook mijnbouwschade

optreedt? Hoe wordt voorkomen dat monumentale boerderijen verdwijnen?

Worden alle soorten mijnbouwschade vergoed en niet slechts aardbevingsschade?

Hoe wordt omgegaan met multicausale schade aan gebouwen, onder meer door mijnbouw en bodemdaling door slappe bodems en grondwaterstand? Is de Minister bereid om hierbij één partij het voortouw te geven in het vergoeden van de schade, zodat bewoners of ondernemers niet met meerdere schadeveroorzakers in conclaaf hoeven?

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen of kinderen in de provincie Groningen veilig naar school kunnen. Zij wijzen ook op de discussie over leerlingenprognoses en het mogelijk sluiten van scholen door leerlingendaling. Deelt de Minister de mening dat geen vertragende werking mag uitgaan van een discussie over leerlingenprognoses, maar dat per direct scholen verstevigd moeten worden? Wat behoort in de ogen van de Minister tot versterkingsmaatregelen van scholen? Deze leden wijzen op de discussie die soms ontstaat met de NAM over onderwijskundige maatregelen of verduurzamingsmaatregelen bij het versterkingsproces.

Vragen en opmerkingen van de leden van de GroenLinks-fractie

De leden van de GroenLinks-fractie bedanken de Minister voor de beantwoording van de feitelijke vragen over Gaswinning Groningen en het meerjarenprogramma NCG met bijbehorende onderzoeken (TK 33 529, nr. 214). Zij hebben een aantal aanvullende vragen met betrekking tot de beantwoording en de Nationale Praktijk Richtlijn (NPR).

In antwoord op vraag 17 (TK 33 529, nr. 214) antwoordt de Minister dat zijn beslissing van 18 december 2015 geen rechtsmiddelen waren opgenomen omdat deze beslissing geen besluit zou zijn in juridische zin. Op basis van welke wetsartikelen maakt de Minister deze conclusie en op basis van welke wetsartikelen vermeldt de Minister geen rechtsmiddelen? Uit het antwoord van de Minister op vraag 69 (TK 33 529, nr. 214) blijkt dat in 2015 slechts 34,1% van de conversiecapaciteit werd benut. Is de Minister van mening dat hij met deze geringe conversie van ongeveer 7 miljard Nm³ de aanbevelingen van de OVV inzake veiligheid voor de Groningers opvolgde?

Acht de Minister het een juiste conclusie dat het technisch mogelijk was de gaswinning in Groningen in 2015 met ongeveer 10 miljard Nm³ te verminderen, daar deze hoeveelheid technisch gezien geconverteerd had kunnen worden? Zo nee, waarom niet? Wat waren de beweegredenen van de Minister om geen gebruik te maken van de extra conversiecapaciteit en hoe verhoudt dit zich tot het advies van SodM uit 2013 over verlaging van de gaswinningshoeveelheid?

In het antwoord op vraag 374 (TK 33 529, nr. 214) heeft de Minister het over *stenen gebouwen*. De vraag ging echter over steens en halfsteens huizen en het verschil in reactie op bevingen. Het verschil tussen een steens en een halfsteens muur is als volgt: *steensmuur* is een muur die de dikte heeft van de lengte van de steen (de strek, ca. 210 mm) en een halfsteensmuur is een *muur* die de dikte heeft van de kop, de breedte van een *steen*, dwz. ca. 110 mm, ongeveer de halve lengte van de *steen*. In de praktijk blijken steens huizen anders te reageren op seismiciteit dan halfsteens huizen. Het in Italië geteste huis is een halfsteenshuis. In hoeverre is onderzoek gedaan naar effecten van bevingen op steens huizen? Hoeveel steens huizen en hoeveel halfsteens huizen staan in het genoemde gebied? Wat is het verschil in risico?

In het antwoord op vraag 67 (TK 33 529, nr. 214) schrijft de Minister dat ombouw een complexe zaak is. Is de Minister op de hoogte van het feit dat er al ombouwsets bestaan, dat deze goedkoop zijn en slecht een uur installatiewerk vergen voor zowel gaskachels als geisers? Waarom denkt de Minister desondanks dat vernieuwing van apparatuur nodig is terwijl

slechts een onderdeel hoeft te worden vervangen? Is de Minister bereid hier verder onderzoek naar te doen en de Kamer daar voor vaststelling van het gaswinningsbesluit van gasjaar 2016–2017 van op de hoogte te stellen? Indien vervanging van een onderdeel van de toestellen voldoende zou zijn, is de Minister dan bereid deze kennis met zijn Belgische collega te delen, zodat de 1,5 miljoen huishouden op L-gas in Antwerpen–Brussel versneld kunnen overstappen op ander gas dan gas uit het Groningenveld? Kan de Minister verslagen van de voortgang van overleg met zijn Belgische collega naar de Kamer sturen? Zo nee, waarom niet? In antwoord op vraag 373 (TK 33 529, nr. 214) schrijft de Minister dat de NCG het Arcadisrapport zal evalueren. Is de Minister bereid dit rapport tevens te laten evalueren door bijvoorbeeld de samenstellers van Atlas van Nederland in het Holoceen, 2011, Jos Bazelman e.a.? Of door andere daarvoor opgeleide universitair gespecialiseerden zodat een degelijke wetenschappelijke review op dit rapport zal worden gegeven? De antwoorden op vraag 135 en 136 (TK 33 529, nr. 214) gaan over maatschappelijk risico. Is de Minister van mening dat groepsrisico kan worden vervangen door maatschappelijk risico, zo ja waarom en hoe wil de Minister dit juridisch borgen? Is het mogelijk naast maatschappelijk risico ook het groepsrisico te bepalen, zoals SodM en RIVM hebben gedaan voor Loppersum? Zo nee, waarom niet? Betekent de invoer van het maatschappelijk risico dat er een andere status is voor bewoners van het gebied boven het gasveld dan voor de rest van Nederland? Zo ja, kan de Minister dit toelichten. Zo nee, kan de Minister dit toelichten? Kan de Minister de OVV vragen om een tussentijdse evaluatie van de huidige situatie in Groningen met betrekking tot de gaswinning en het opvolgen van de aanbevelingen zoals gedaan door de OVV en de uitkomst daarvan voor vaststelling van het gasbesluit voor gasjaar 2016–2017 naar de Kamer sturen? Bij de technische vragen is de volgende vraag gesteld (TK 33 529, nr. 214, vraagnr. 242): «Is er bij de veiligheid van het ondergrondse leidingennet aandacht besteedt aan het leidingennet met betrekking tot het transport van aardgascondensaat naar de locatie te Farmsum en de aardbevingsbestendigheid van deze locatie?» Kan de Minister aangeven waarom deze vraag niet beantwoord is en deze alsnog beantwoorden? Zo nee, waarom niet? Herkent de Minister zich in de zorgen die gezaghebbende constructeurs in het artikel «Nieuwe aardbevingsnorm vol fouten en slordigheden² in de Cobouw van 15 januari hebben geuit over de NPR 9998? Zo nee, waarom niet en op welke onderdelen herkent de Minister deze kritiek niet? Is de opgave voor hogere gebouwen inderdaad groter geworden, zoals de constructeurs stellen? Zo nee, waarom niet en waar baseert u zich op? Moeten bestaande berekeningen opnieuw, zoals de constructeurs stellen en wat betekent dit voor de veiligheid van al herstelde gebouwen? Deelt de Minister de mening van constructeurs in het artikel «Groningse gebouwen moeten kunnen zwiepen»³ uit de Cobouw van 15 januari dat de opgave voor de randen van het winningsgebied door de NPR juist groter wordt in plaats van kleiner? Zo nee, waarom niet? Zijn de 300 reacties die zijn binnengekomen op de groene versie van de NPR openbaar? Zo nee, waarom niet en kan de Minister deze alsnog openbaar maken? Klopt het dat de bestaande woningen in beginsel niet aardbevingsbestendig worden gemaakt, maar uitsluitend aardbevingsveilig voor een referentieperiode van vijftien jaar?⁴ En klopt het dat toetsing van bestaande bouw, inclusief monumenten, conform de NPR 9998 kan leiden tot uiteindelijk afschrijven of instorten van het gebouw? Betekent het van toepassing verklaren van de NPR op bestaande bouw er toe dat Groningers uit huis gezet kunnen worden, omdat hun woning niet

² <http://www.cobouw.nl/artikel/1613586-nieuwe-aardbevingsnorm-vol-fouten-en-slordigheden>.

³ <http://www.cobouw.nl/artikel/1613631-groningse-gebouwen-moeten-kunnen-zwiepen>.

⁴ <http://www.cobouw.nl/artikel/1613471-wet-kan-groninger-monumenten-redden>.

voldoet aan het bouwbesluit, zoals gesteld in het artikel «Ondergrond Groningen niet stijf»⁵? Zo ja, is de Minister het met de leden van de fractie van GroenLinks eens dat NAM verantwoordelijk is om bestaande bouw te laten voldoen aan de NPR, ook als er (nog) geen sprake is van schade? Kan de Minister inzicht geven in het aantal keer dat de door de bewoner aangevraagde contra expertise het oneens is met het eerste oordeel van het CVW?

Vragen en opmerkingen van de leden van de Partij voor de Dieren

De leden van de PvdD-fractie hebben met teleurstelling kennisgenomen van het onderhavige gaswinningsbesluit Groningen. Hoewel op papier de veiligheid van de bewoners voorop staat, is dit in het daadwerkelijke besluit niet terug te zien. Ook constateren deze leden dat er te weinig inspanning is geleverd om de gasvraag terug te dringen. Zij zouden de Minister daarom enkele vragen willen stellen.

Na het lezen van het Gaswinningsbesluit Groningen maken de leden van de PvdD-fractie zich zorgen. Hoewel de Minister regelmatig refereert aan de veiligheid van de bewoners, lijkt het voorliggende Gaswinningsbesluit in de eerste plaats gemotiveerd door een zo hoog mogelijk gaswinningsniveau. Zo zal de schade aan huizen en gebouwen bij een winningsniveau van 27 miljard m³ blijven toenemen, maar de Minister lijkt dit geen punt van overweging te vinden. De Minister stelt dat op het niveau van 27 miljard m³ de gaswinning zo vlak mogelijk kan worden gehouden. Liever wat meer winnen dan veel pieken en dalen, zo legt hij uit. Want juist die fluctuaties maken de situatie zo gevaarlijk. Hier is echter geen enkel wetenschappelijk bewijs voor. Het zal, zoals de Minister zelf heeft aangegeven, nog duren voordat deze aanname wetenschappelijk getoetst kan worden. Ondertussen bestaat er geen twijfel over het risico van een hoog gaswinningsniveau. Oud inspecteur-generaal SodM Jan de Jong stelde tijdens het openbare rondetafelgesprek over Gaswinning Groningen op maandag 18 januari jl. dat er geen enkel bewijs dat productief fluctuaties bij een winningsniveau van 21 mrd m³ schadelijker zijn dan een vlak winningsniveau van 27 mrd m³. Sterker nog, seismiciteit hangt samen met compactie en compactie hangt samen met het gaswinningsniveau. Er zal dus meer compactie en daarmee meer seismiciteit zijn bij een winningsniveau van 27 mrd m³. De kans op aardbevingen is hierdoor hoger dan bij een lager winningsniveau. De leden van de PvdD-fractie willen weten waarom de Minister zich dan toch verschuilt achter nog onbevestigde vermoedens en kiest voor een hoog winningsniveau. Graag een reactie. Op welke manier verhoudt zich dit tot de uitspraak van de Raad van State dat de Minister bij het vorige gaswinningsbesluit de risico's voor de omwonenden en de omgeving onvoldoende in kaart heeft gebracht? Wat is er voor nodig om de gaswinning terug te schroeven naar het door de SodM vastgestelde veilige gaswinningsniveau van 12 mrd m³?

Dat gaswinning ook verband houdt met bodembewegingen, is de afgelopen tijd in Loppersum wel gebleken. Onderzoekers van de TU Delft/CBS hebben geconstateerd dat de bodemdalingssnelheid in Loppersum is gehalveerd sinds de gaswinning in het gebied is stopgezet. NAM was echter in eerste instantie tot de conclusie gekomen dat de bodemdalingssnelheid onveranderd was. Is de Minister bereid de conclusie van het TU Delft/CBS-onderzoek over te nemen? Zo nee, waarom niet? Zo ja, welk gevolg geeft de Minister hieraan in instructies naar de instanties verantwoordelijk voor de schadeafhandeling en NAM? Is de Minister bereid om instructies te geven dat schade als gevolg van bodemdaling ook als mijnbouwschade zou moeten worden gezien en dus door NAM vergoed zou moeten worden? De leden van de PvdD-fractie

⁵ <http://www.cobouw.nl/artikel/1613626-ondergrond-groningen-niet-stijf>.

willen van de Minister weten waarom er niet wordt gekeken naar bevingen met een magnitude kleiner dan 1? Volgens TNO dragen opeenvolgende kleine aardbevingen wel degelijk bij aan schadevorming. Is de Minister bereid alsnog onderzoek te doen naar het effect van kleine bevingen? Is de Minister verder bereid het effect van schadevorming als gevolg van kleine aardbevingen mee te nemen als criterium voor de versterkingsopgave? In hoeverre zal de herstel- en verstevigingsoperatie in Groningen in het algemeen gericht zijn op het versterken tot een hoger niveau dan de oorspronkelijke staat, zodat huizen niet weer kwetsbaar worden voor aardbevingen?

Naar aanleiding van gesprekken tijdens het werkbezoek aan Groningen en de persoonlijke verhalen die zijn gedeeld tijdens het rondetafelgesprek, constateren de leden van de PvdD-fractie dat bewoners veel stress, frustratie en boosheid ervaren in het proces van schadeafhandeling. NAM traineert de schadeafhandeling en komt soms terug op gemaakte afspraken. Bewoners moeten vechten voor erkenning dat de schade aan hun huis, dat twintig jaar geleden nog in goede staat verkeerde, het directe gevolg is van aardbevingen. Ze krijgen geen of een te lage compensatie voor de geleden schade.

Om het proces van schadeafhandeling voor bewoners inzichtelijker en sneller te maken, heeft de Kamer een amendement aangenomen om de bewijslast bij mijnbouwschade om te keren. De leden van de PvdD-fractie verwachten dat dit de stap naar de rechter kleiner zal maken, omdat dit niet alleen gedupeerden steunt maar ook NAM zal aansporen sneller tot een reëel schikkingsvoorstel te komen. Een gang naar de rechter zal nu namelijk een veel grotere kans van slagen hebben voor de gedupeerde. Het amendement is aangenomen, maar de Minister heeft aangegeven dit aan te willen passen en in een novelle naar de Kamer te sturen. Wanneer kan de Kamer de novelle over omkering van de bewijslast bij mijnbouwschade verwachten?

De leden van de PvdD-fractie constateren dat de Minister zich te weinig heeft ingespannen om de gasvraag terug te brengen. Een terugkerend thema in de brief van de Minister is de noodzaak om aan de leveringszekerheid te kunnen voldoen. De Minister brengt het niveau van leveringszekerheid als een voldongen feit, een statisch gegeven. Dit terwijl het terugdringen van de gasbehoefte een belangrijke stap zou zijn naar het drastisch verminderen van de gaswinning. De leden van de PvdD-fractie moeten met teleurstelling constateren dat sinds 2012, het moment dat de relatie tussen gaswinning en de aardbevingen in Groningen onomstotelijk is vast komen te staan, de Minister geen aantoonbare stappen heeft gezet om de gasbehoefte terug te brengen. Welke energiebesparende maatregelen heeft de Minister de afgelopen jaren getroffen om de gasvraag terug te dringen, zowel nationaal als internationaal?

Is de Minister van plan om naast het energieakkoord aanvullende maatregelen te treffen? De leden van de PvdD-fractie willen in het bijzonder weten hoe de Minister de transitie naar minder gasverbruik voor zich ziet, een transitie waarbij ook geen gebruik wordt gemaakt van hoogcalorisch gas. Kan de Minister daar een antwoord op geven? Energiebesparende maatregelen komen in de brief slechts summier aan bod en dat vinden de leden van de PvdD-fractie spijtig. De waardevermeerderingsregeling, waarmee de verduurzaming van huizen kunnen worden gefinancierd, wordt per 31 januari 2016 afgeschaft. Welke maatregelen komen hiervoor in de plaats? Welke financieringsmogelijkheden voor energiebesparende maatregelen zijn er beschikbaar voor inwoners van het gaswinningsgebied? Op dit moment kunnen verhuurders aanspraak maken op De Stimuleringsregeling energieprestatie huursector (STEP). Welke mogelijkheden zijn er om de regeling op korte termijn uit te breiden? Als de STEP-regeling niet kan worden uitgebreid, bent u bereid met een vergelijkbare regeling voor huizenbe-

zitters te komen, zodat zij financiering voor het verduurzamen van hun huis kunnen ontvangen?

Tenslotte willen de leden van de PvdD-fractie de Minister enkele vragen stellen over het verschuiven van de problemen. Afgelopen zomer heeft de Minister, in reactie op de kritiek op de gaswinning in Groningen, gesteld dat er dan maar meer gas uit de Noordzee moet worden gehaald. De Minister is zelfs bereid om bedrijven flink te subsidiëren, omdat het anders niet rendabel zou zijn voor de exploitanten. Hoe kijkt de Minister nu tegen die uitspraak aan? Zou de Minister dit geld niet beter kunnen besteden aan energiebesparende maatregelen? Graag een reactie. Wat is de stand van zaken rondom mogelijke gasboring op Terschelling? Deelt de Minister de mening dat, gezien de vele schade die er in het Groningerveld is ontstaan, het zeer onwenselijk is om in- en rond de Waddenzee naar gas te boren, in verband met de risico's voor mens en natuur en de vervuiling die hierbij gepaard gaat? Wat gaat de Minister doen met de motie van het lid Jan Vos c.s. (TK 34 300 XIII, nr. 64) tegen gaswinning op Terschelling? Tijdens het rondetafelgesprek is veel kritiek geuit op de positie van NAM binnen het wetenschappelijk onderzoek naar de aardbevingen in Groningen. Verschillende experts vinden dat door de dominante opstelling van NAM, er geen onafhankelijk onderzoek mogelijk is. Hierdoor worden niet de juiste, kritische vragen gesteld en ontglippen problemen aan de aandacht. Hoewel er in Nederland op dit moment niet naar schaliegas voor commerciële doeleinden wordt geboord, heeft de Minister de optie voor «proefboringen voor wetenschappelijke doeleinden» open gelaten. De leden van de PvdD-fractie vinden dit een slechte stap en vrezen de korte- en lange termijn gevolgen voor de omgeving en bodemstabiliteit. Net zo belangrijk is dat onderzoek naar de aardbevingen in Groningen heeft laten zien dat Nederland op dit moment niet de juiste kennisinfrastructuur of kennisinstututen heeft die goed en onafhankelijk onderzoek naar de mijnbouw uit kunnen voeren. Welke plannen heeft de Minister om onafhankelijk onderzoek naar de aardbevingen in Groningen te verrichten? Is de Minister bereid om het onderzoek naar de aardbevingen in Groningen bij NAM weg te halen en bij onafhankelijke wetenschappers onder te brengen, waarbij NAM zonder terughoudendheid alle benodigde informatie moet verstrekken?

De leden van de PvdD-fractie maken zich grote zorgen over de gevolgen van dit Gaswinningsbesluit. De veiligheid van mensen die al jaren lijden onder de gaswinningsdrift van het kabinet is ook nu weer het ondergeschoven kindje. In plaats van de oorzaak van het probleem aan te pakken, namelijk de hoge gasvraag, zinspeelt de Minister nu op de import van hoogcalorisch gas. Dat is geen oplossing, maar een verschuiving van het probleem. De leden van de PvdD-fractie roepen de Minister daarom nogmaals dringend op het gaswinningsniveau terug te brengen naar een veilig en verantwoord niveau van 12 mrd m³, het fossiele denken los te laten en stevig in te zetten op een duurzame energievoorziening, zodat de gaswinning op termijn zelfs helemaal kan worden afgebouwd.

II Antwoord / Reactie van de Minister

III Volledige agenda

Gaswinning Groningen en meerjarenprogramma NCG

Brief regering – Minister van Economische Zaken, H.G.J. Kamp –
18 december 2015 – Kamerstuk 33 529, nr. 212